

Dulcis thesauri pretium,
 Invento protomartyre,
 Mundo reddit spem gratiæ.
 Omnes devoti martyres,
 Laudate protomartyrem ;
 Vestris dignus est laudibus,
 Vestri dux belli prævius.
 Donatur primus laurea
 In acie Dominica,
 Quem prostratum lapidibus
 Dei assumpsit Filius.
 Jam protomartyr Stephane,
 Preces devotas accipe,
 Quibus per te nos quæsumus

A Deo placari cœlitus.
 Quem pro persecutoribus
 Exaudiebat Perminus,
 Et pro tuis supplicibus
 Exaudiet propitius.
 Vosque juncto Nicodemo
 Gamaliel et Abibon
 Pro populi excessibus
 Finem non date precibus.
 Summo Parenti gloria
 Natoque laus quam maxima
 Cum sancto sit Spiramine
 Nunc et per omne sæculum. Amen.

— Canute II., *ks. of Denmark*, ANNO DOMINI MCLV. Emma, *2. of Ethelred II.* — Canute

EMMÆ REGINÆ ANGLORUM, RICHARDI I DUCIS NORTHMANNORUM FILIÆ, ENCOMIUM,

INCERTO AUCTORE, SED COÆTANEO;

(Edidit DUCHESNE, *Historiæ Northmannorum Scriptores antiqui*, pag. 163.)

ADMONITIO PRÆVIA.

(*Histoire littéraire de la France*, tom. VII, pag. 574.)

Un écrivain, qui ne nous est connu que par sa qualité de moine de Saint-Bertin, nous a laissé un ouvrage intitulé *Eloge d'Emma, reine d'Angleterre, fille de Richard Ier, duc de Normandie*; titre aussi pompeux qu'insuffisant pour exprimer la nature de l'ouvrage et en donner une juste idée. C'est effectivement moins l'éloge de cette princesse que l'histoire de Canut le Grand, roi de Danemark et d'Angleterre, qu'elle épousa en secondes noces, et d'Harald, fils et successeur de ce roi. Il est divisé en deux livres, dont le premier, qui est fort court, contient l'histoire abrégée de Suein, roi de Danemark, père de Canut, et les commencements de celle de ce dernier. L'autre livre, qui est plus prolixe, est employé à décrire le règne de Canut et les révolutions dont il fut suivi en Angleterre sous Harald et après sa mort, lorsqu'Edouard, fils du roi Ethelrède et de la reine Emma, parvint à la couronne. Cet événement arriva en 1042, et notre auteur n'a pas poussé son Histoire plus loin. Il décrit en finissant la bonne intelligence et l'union qui régnaient entre ce prince et Canut II, son frère utérin, roi de Danemark : ce qui montre que l'historien n'entreprend d'écrire que quelque temps après l'époque qu'on vient de marquer. Mais il est certain qu'il l'exécuta avant l'année 1052, qui est la date de la mort d'Emma, à qui l'écrit est dédié par une Epître détachée du corps de l'ouvrage, et suivie d'un Avertissement ou Sommaire de toute l'Histoire.

Cet ouvrage, que Duchesne a donné au public sur un manuscrit de la bibliothèque Cottonienne, paraît peu connu, puisqu'il n'y a encore que cette édition. Il aurait assurément mérité de trouver place dans les recueils des historiens d'Angleterre et de Danemark qu'on a imprimés depuis un siècle ou environ. Outre quantité de traits propres à illustrer l'histoire de ces deux royaumes, qui s'y lisent, ce qu'il contient doit passer pour très-avéré. C'est la production d'un auteur non-seulement contemporain, mais qui avait encore en singulière recommandation la vérité de l'histoire, comme il s'en explique lui-même. D'ailleurs le style en est fort bon pour le siècle où l'ouvrage a été fait. Il est même fleuri en plusieurs endroits, et animé jusqu'au point qu'il retient quelque chose du style poétique.

tam illi placere nescio. Quod enim cujuslibet periti A
eloquentis de te virtus tua præminet, omnibus a qui-
bus cognosceris ipso solis jubare clarius lucet. Te
igitur erga me adeo bene meritam magni facio, ut
morti intrepidus occumberem, si in rem tibi prove-
nire crederem. Qua ex re mihi etiam, ut præcipis,
memoriam rerum gestarum, rerum, inquam, tuo
tuorumque honori attinentium litteris posteritati
mandare gestio; sed ad hoc faciendum me mihi suf-
ficere posse dubito. Hoc enim in Historia proprium
exigitur ut nullo erroris diverticulo a recto veritatis
tramite declinetur; quoniam cum quis alicujus gesta
scribens, veritati falsa quædam seu errando, sive
(ut sæpe fit) ornatus gratia interserit, profecto unius
tantum comperta admistione mendacii auditor facta
velut infecta ducit. Unde historicis magnopere ca-
vendum esse censeo ne, veritati quibusdam falso B
interpositis contraeundo, nomen etiam perdat quod
videtur habere ex officio. Res enim veritati, veritas
quoque fidem facit rei. Hæc mecum aliaque hujus-
modi reputante, rubor animum vehementer excru-
ciat; cum pariter considero quam pessime in talibus
sese humana consuetudo habeat. Videns enim ali-
quis quempiam pro exprimenda rei veritate verbis
indulgentem, vanæ loquacitatis eum mordaciter re-
darguit; alium vero quem dixi blasphemiam fugien-
tem et æquo modestiorem in narratione, cum opera
denudare debeat, aperta oculuisse dicit. Tali itaque
angustia circumseptus, ab invidentibus loquax dici
timeo, si, neglecta venustate dictaminis, Historiam
scripturus multiplici narratione usus fuero. Quoniam
vero, quin scripturus sim evadere me non posse vi-
deo, unum horum quæ proponam eligendum esse
autumno, scilicet aut variis judiciis hominum sub-
jacere, aut de his quæ mihi a te, domina regina,
præcepta sunt, præripientem negligendo contice-
scere. Malo itaque a quibusdam de loquacitate re-
dargui, quam veritatem maxime memorabilis rei
per me omnibus occultari. Quocirca jubentem do-
minam magni pendens, hanc mihi elegi viam, ex-
cusabiles deinceps occasiones posthabens, hinc nar-
rationis contextionem faciam.

ARGUMENTUM.

Fortasse, o lector, ambiges, meque scriptorem er- C
roris aut inscitæ redargues, cur in hujus libelli ca-
pite actus laudesque Sueini serenissimi regis pro-
mulgaverim, cum in suprascripta epistola ipsum
codicellum laudi hujus dominæ me sponderim fac-
turum. Quod ita esse ipse fatebere, meque ab ejus
laudibus nusquam accipies deviare, si prima mediis,
atque si extima sagaci more conferas primis. Atque
ut ad hoc intuendum nulla erroris impediariis ne-
bula, a similibus atque a penitus veris hoc tibi ha-
beas theoremata. Æneida, conscriptam a Virgilio
quis poterit inficiari ubique laudibus respondere
Octaviani, cum pene nihil aut plane parum ejus
mentio videatur nominatim interseri? Animadvertite
igitur laudem suo generi ascriptam ipsius decori
claritudinis, claritatisque in omnibus nobilitare glo-
riam. Quis autem hic neget laudibus reginæ hunc D
per omnia respondere codicem, cum non modo ad
ejus gloriam scribatur, verum etiam ejus maximam
videatur obtinere partem? Id tibi si probabile non
videtur, evidenti alterius rei indicio approbetur.
Nosti quoniam, ubicunque gyraveris circum, primo
omnium procul dubio principium facies esse
punctum, sicque rotato continuatim orbe reducetur
circulus, quo reductu ad suum principium ejus
summam complectitur. Quod esse mecum sertiens
sic collige. Sueinus rex Danorum, virtute armisque
pollens et consilio, Anglicum regnum vi suo subju-
gavit imperio, moriensque ejusdem regni Cnutonem
filium successorem esse constituit. Hic postmodum
eisdem Anglis contra se sentientibus, atque acriter
vim instrumenti vi quoque repugnantibus, multa
confecit bella; et fortasse vix aut nunquam bellandi
adesset finis, nisi tandem hujus nobilissimæ reginæ
jugali copula potiretur, favente gratia Salvatoris.
Vivens adhuc de hac eadem regina suscepto filio,
Hardecnut scilicet, quidquid suæ parebat ditioni
tradidit. Qui, defuncto patre, Anglicis absens erat.
Regnum siquidem Danorum procuraturus ierat. Quæ
absentia imperii sui fines invadendi injusto perva-
sori locum dedit. Qui accepto regno, fratrem regis
nefandissima prodicione interemit. Sed divina ultio
subsecuta, impiumque percutiens, regnum cui de-
bebat restituit. Hardecnut itaque, recepto regno,
maternis per omnia parens consiliis, divitias am-
pliando regnum imperialiter obtinuit. Usus quin
etiam egregia liberalitate fratri, utpote decebat, se-
cum regni decus atque divitias impertivit. His enim
animadversis, o lector, vigilique, imo etiam perspi-
caci oculo mentis perscrutato textu, intellige hujus

et sæculum, multo felicior responderet exitus. Hic denique a nobilissimis, quod primum est inter homines, duxit originem, magnumque sibi decus secundum sæculum peperit imperii quod administrabat regimen. Tantam deinde illi gratiam divina concessit virtus, ut etiam puerulus intimo affectu diligeretur ab omnibus, tantum patri proprio inuisus, nulla hoc promerente puerili culpa, sed sola turbante invidia. Qui factus juvenis, in amore quotidie crescebat populi, unde magis magisque invidia augebatur patri; adeo ut eum a patria non jam clanculum, sed palam vellet expellere, jurejurandoque asserens eum post se regnaturum non esse. Unde dolens exercitus, relicto patre, hærebatur filio et eum defensabat sedulo. Hujus rei gratia congregiuntur in prælio, in quo vulneratus fugatusque pater ad Sclavos fugit, et non multo post ibi obiit, et Suein ejus solium quiete tenuit. Quam strenue vero prudenterque interim sæcularia disposuerit negotia, paucis libet ad memoriam reducere, quatenus his interpositis facilius sit gradatim per hæc ad subsequentia descendere. Denique cum nullo hostium incursu trepidus pacem in securitate ageret, periculi semper velut instantis metuens in castris vivebat, quod hostibus, si adessent, nullatenus fortasse resisteret, nihilque suis quæ bello necessaria forent præparando patiebatur remitti, scilicet ne per otium, ut assolet, viriles emolliantur animi. Nullum tamen adeo difficile invenire poterat negotium ad quod invitus impulsisset milites, quos multa liberali munificentia sibi fecerat obnoxios et fideles. Atque, ut scias quantum suorum fuerit in præcordiis affectus, pro certo affirmare valeam quod nullus formidine mortis periculum refugeret, ejusque pro fidelitate hostibus innumeris solus, armatis etiam, manibus nudis imperterritus occurreret, si euntibus tantum regale præmonstraretur signum. At ne me credat aliquis hæc falsa fingendo alicujus amoris gratia compilare, recte animadvertenti in subsequentibus patebit utrum vera dixerim an minime. Omnibus enim liquet procul dubio quoniam humanitatis ita sese habeat consuetudo, ut plerumque ex rebus prospere redeuntibus mentes quorundam plus æquo exagitet cogitationum æstus, atque ex nimia in otio licentia aggrediuntur aliqui quod vix cogitare, nedum facere, audent in adversitate positi. Ita etiam prælibati regis militibus, cum incompositæ pacis diuturnitate cuncta cessissent prospere, firma sui pro benefactis domini fretis stabilitate, eadem ipsi agitanti placuit studere terram Anglicam invadendo sorte bellica imperii sui finibus adjicere. (Turchil), inquit, princeps militiæ tuæ, domine rex, licentia a te accepta, abiit ut fratrem suum inibi interfectum

et quadraginta puppibus quas secum duxit onustas de Danorum bellatoribus primis. Non tam grave dominus noster patiatur dispendium, sed abiens cupientem ducat exercitum, et illi Turchil contumacem acquiramus cum suis satellitibus, eis quoque fœderatos Anglos cum omnibus eorum possessionibus. Scimus enim diu eos non posse resistere, quia nostrates viri ad nos transibunt facile. Quod si eos velle contigerit, rex duci suo Danisque parcens, eos honoribus ampliabit. Si autem noluerit, quem despexere sentient. Hac illaque patria privati inter primos hostes regis pœnas lueat.)

Hujus rei adhortationem rex uli audiit, primum secum mirari non mediocriter cœpit, quia quod ipso diu dissimulanti celantique in mentem venerat, B iidem militibus cogitationem ejus ignorantibus animo sederat. Accersito itaque Cnutone filio suo majore, quid sibi super hoc negotii videretur, orsus est inquirere. Inquisitus autem ille a patre, metuens ne redargueretur si placito contraret techna socordix, non tantum terram adeundam esse approbat, verum etiam instigat hortaturque ne mora ulla inceptum detineat. Ergo rex consultu optimatum firmatus, militumque benevolentia sisus, classem numerosam jussit parari et universam militiam Danorum undique moneri, ut statuto die armata adesset et regis sententiam audiens, quæque imperarentur devotissime expleret. Cursores mox provincix ex jussu domini sui cunctam pergyrant regionem, quietam quoque commonefaciunt gentem, ne quis ex tanto exercitu deesset, quin omnis bellator terræ aut iram regis incurreret, aut jussioni ejus advolaret. Quid ergo? Absque contradictioe adunantur, instructique armis bellicis gregatim regi suo præsentantur, ostentantes se paratos ad periculum et ad mortem, si tantum domini sui queant perficere voluntatem. Rex autem videns populum innumerabilem, voce præconaria jussit suam pateferi voluntatem, se velle scilicet classem adversum Anglos armare, ditionique suæ omnem hanc patriam ferro dolisve subjicere. Quod ubi omnibus visum esset laudabile, elegit primum qui regnum suum deberent custodire, ne, dum alienum incaute appeteret, illud quod securus tenebat amitteret et intentus in utroque neutri imperaret. Habebat enim filios duos bonæ iadolis, ex quibus primogenitum suo junxit comitatu, natu vero minorem præfecit universi regni dominatu, adjuncta ei copia militari, paucisque primatum qui puerulum sagaciter instituerent et qui huic consiliis armisque pro muro essent.

Omnibus ergo rite dispositis, recensuit comites expeditionis, relictoque minore filio suo in sede adiiit navigium vallatus armato milite. Nec mo-

suis signantes versibus, aut dracones varios minantes incendia de naribus. Illinc homines de solido auro argentove rutilos, vivis quodammodo non impares, atque illinc tauros erectis sursum collis, protensisque cruribus, mugitus cursusque viventium simulantes. Videres quoque delphinos electros, veteremque rememoras fabulam de eodem metallo centauros. Ejusdem præterea cælaturæ multa tibi dicerem insignia, si non monstrorum, quæ sculpta inerant, me laterent nomina. Sed quid nunc tibi latera carinarum memorem, non modo ornatisque depicta coloribus, verum etiam aureis argenteisque aspera signis? Regia quoque puppis tanto pulchritudine sui cæteris præstabat, quanto rex suæ dignitatis honore milites antecedebat. De qua melius est ut sileam, quam pro magnitudine sui pauca dicam. Tali itaque freti classe, dato signo repente gaudentes abeunt, atque, ut jussi erant, pars ante, pars retro, æquatis tamen rostris, regis puppi se circumferunt. Hic videres crebris tonsis verberata late spumare cærule, metallique repercussum fulgore solem duplices radios extendere in aera. Quid plura? Tandem quo intendebant animi appropiabant finibus, cum finitimos mari patrienses ejus rei sinister commovit nuntius. Nec mora, quo regia classis anchoras fixit, incola ejus loci concurrunt ad portam, potentiore se frustra parati defendere intrandi aditum. Denique relictis navibus regii milites ad terram exeunt, et pedestri pugnae intrepidi sese accingunt. Hostes primo duriter contra resistentes dimicant, postea vero periculi formidine versi in fugam, sæviciandi occidentique copiam perse-

quentibus præstant. Ita rex ex affectu primo prælii usus, adjacentem regionem invadit, fuis fugatisque hostibus. Tunc tali successu factus audentior, ad naves redit et reliquos portus, qui plures eam terram cingunt, eadem ratione invadit. Postremo universam patriam tanto labore perdomuit, ut, si quis omnem historiam ejus ad plenum percurrere velit, non modicum auditores fatigabit et sibi met injurius erit, dum, ut voluit, omnia perstringere minime valebit. At ego, hæc alteri narranda relinquens, tangendo transire percipio et ad alia festinando, styllum applicabo ad Sueini obitum, ut festivi regis Cnutonis regni elucidare queam exordium. Namque ubi jam sæpeditus rex tota Anglorum patria est inthronisatus, et ubi jam pene illi nemo restitit, paucos supervixit tempore, sed tamen illud tantillum gloriose. Præsciens igitur dissolutionem sui corporis imminere, filium suum Cnutonem, quem secum habuit, advocat, sese viam universæ carnis ingreditum indicat. Cui dum multa de regni gubernaculo, multaque hortaretur de Christianitatis studio, Deo gratias, illi virorum dignissimo sceptrum commisit regale. Hujus rei facto maxime Dani, quibus legitime præesse debuit, favent, eumque patre adhuc vivente regem super se constitui gaudent. Hoc ita facto, pater orat filium ut, si quando nativitatis suæ rediret ad terram, corpus paternum reportaret secum, neve pateretur se alienigenam in externis tumulari terris. Noverat enim quia pro invasione regni illis exosus erat populis. Nec multo post postrema naturæ persolvit debita, animam remittendo cælestibus, terræ autem reddendo membra.

LIBER SECUNDUS.

Mortuo patre, Cnuto regni parat retinere sceptrum, sed ad hoc minime sufficere potuit, deficiente copia fidelium. Angli siquidem, memores quod pater ejus injuste suos invasisset fines, ad expellendum eum, ut pote qui juvenis erat, omni regi pariter collegerunt vires. Quo comperto rex, clam per fideles amicos reperto honoris sui consilio, classim sibi præparari jubet; non quod asperos eventus belli metuendo fugeret, sed ut fratrem suum Haraldum, regem scilicet Danorum, super tali negotio consuleret. Paterna itaque classe repetita, instauratoque remige, ventis marique regalia commisit carbasa, sed tamen non omnem militiam secum reduxit, quæ cum patre suo secumque patriam introivit. Nam Thurchil, quem principem militiæ prædiximus, terra quod esset optima inspecto,

cantes contra dominum suum hostes incautos a tergo cæderet. Cujus rei patet veritas ex eo quod secum maximam partem militum retinuit, quodque rex non amplius quam sexaginta naves secum abire permisit.

Prospero itaque cursu rex natales ad fines [pervenit. Ed. P.] cum mirarentur omnes solitarium reditum ejus, quantum ad regem, patri antea fideles. Haraldus regis subito complevit volitans fama palatia, fratrem ejus majorem, Cnutonem scilicet, sua advenisse littora. Miratur rex omnisque pariter exercitus, atque adhuc nescii duros ipsius præsigabant casus. Igitur a latere regis milites dirigunt delecti, paratique in occursum transmittuntur equi. Fraternalis siquidem amor fratris eum movebat inservire decori. Cumque tandem honorifice utroque regem deest fra-

priam quoque patefaceret; Cnuto, qui natu major fuerat, sic Haraldum fratrem alloquitur : « Adveni, frater, partim causa tui amoris, partim vero ut declinare[m] improvisam temeritatem barbarici furoris; non tamen metuens bellorum, quæ meæ repetam gloriæ, sed ut tuo consultu edoctus, præsidioque suffultus, redeam certus victoriæ. Est autem primum, quod mihi facies, si non gloriæ meæ invides, ut divides mecum regnum Danorum, meam scilicet hæreditatem, quam solus tenes, deinde regnum Anglorum, si communi opera poterimus nostræ hæreditati adjicere. Unum horum quodcunque elegeris feliciter teneto, et ego aliud similiter tenebo. Hujus rei gratia tecum hiemabo, ut tempus tuo sufficiat consilio et, ut expedit, reparentur naves et exercitus, ne deficient necessaria, dum pugnæ ingruerit tempus. Thurchil noster, nos relinquendo, ut patrem, in terra resedit et magnam partem navium nostrarum retinuit et, ut reor, nobis adversarius erit, sed tamen non prævalebit. »

Haraldus rex, audito quod noluit, his fratrem verbis excepit : « Gaudeo, frater, de tuo adventu, habeoque gratias tibi quod me visitasti; sed est grave auditu quod loque[re] is de divisione regni. Hæreditatem quam mihi pater, te laudante, tradidit, gubernabo; tu vero hanc majorem si amisisti doleo, teque juvare paratus regnum meum partiri non sustinebo. » Hoc Cnuto audiens, fratremque recte locutum tacite perpendens : « Hoc tempore de hoc sileamus, inquit. Deus enim rectius fortasse hoc solus ordinavit. » Talibus aliisque diversis sermonibus colloquentes, conviviisque regalibus convivantes, aliquanto tempore simul manserunt, et naves meliorantes exercitum restauraverunt. Pariter vero Slavoniam adierunt, et matrem suam, quæ illic morabatur, reduxerunt.

Interea quædam matronarum Anglicarum navim sibi fecit parari, et assumpto corpore Suecni regis sua in patria sepulti, illoque aromatibus condito, pallisque velato, mare adiit, et prospero cursu appulsa ad portus Danorum pervenit. Mittens ergo utrisque fratribus nuntium, mandat corpus adesse paternum, ut hoc maturent suscipere, tumuloque quod sibi præparaverat locare. Illi hilares adsunt, honorifice corpus suscipiunt, honorificentiusque illud in monasterio in honore sanctæ Trinitatis ab eodem rege constructo, in sepulcro quod sibi paraverat recondunt. Quo perfecto, jamque appropiante sole æstivo accelerat Cnuto, redintegrato exercitu, redire, suasque injurias vindicare. At illi circa littora deambulanti subito appareant carbasa non multa in medio mari. Nam Thurchil memor quod Suecino fecerat, et quod tunc in terra Anglica absque licentia domini sui Cnutonis inconsulte remanserat, cum novam navibus consummasse exercitum dominum suum

intrare licere. Quod ubi concessum est, ascendit, misericordiamque domini sui quæsit, et illi multo labore conciliatus, dat fidei sacramentum se illi deinceps fideliter servituum. Cum quo mense plus integro moratur, et ut ad Anglos redeat hortatur, dicens eum leviter illos posse superare, quorum fines longe lateque notificarentur utrisque. Præsertim aiebat se triginta naves in Anglorum patria cum exercitu fidiissimo reliquisse, qui venientes susciperent honorifice, lucentque per fines totius patriæ. Tunc rex valedicens matri et fratri, curvi littoris repetiit confinia, qua jam adunaverat ducentarum navium speciosa spectacula. Nam hic erat tanta armorum copia, ut una earum navium, si omnibus reliquis defecissent, sufficeret abundantissime tela. Erant autem ibi scutorum tanta genera, ut crederes adesse omnium populorum agmina. Tantus quoque decor inerat puppibus, ut intuentium hebetatis luminibus, flammæ magis quam igneæ viderentur a longe aspicientibus. Si quando enim sol illis jubar immiscuit radiorum, hinc resplenduit fulgor armorum, illinc vero flamma dependentium clypeorum. Ardebat aurum in rostris, fulgebat quoque argentum in variis navium figuris. Tantus siquidem classis erat apparatus, ut, si quam gentem ejus vellet expugnare Dominus, naves tantum adversarios terrerent, priusquam earum bellatores pugnam ullam capesserent. Nam quis contrariorum leones auri fulgore terribiles, quis metallinos [metallicos?] homines aureo fronte minaces, quis dracones obryzo ardentes, quis tauros radiantibus auro cornibus necem intentantes in puppibus aspiceret, et nullo metu regem tantæ copiæ formidaret? Præterea, in tanta expeditione nullus inveniebatur servus, nullus ex servo libertus, nullus ignobilis, nullus senili ætate debilis. Omnes enim erant nobiles, omnes plenæ ætatis robore valentes, omnes cuivis pugnæ satis habiles, omnes tantæ velocitatis, ut despectui eis essent equitantium pernicitates.

Tal's itaque militie fastuosæ scansis ratibus intrat pelagus, solutis a littore anchoris et funibus. talique verrit impetu fluctus, ut alatis puppibus hanc supervolare undas putares, vix tanto mari rudentibus. Regalis autem navis reliquis erat honor et intentio, quia nulla aliis inerat optio, nisi tantum ut regis sui fasces ampliarent toto studio. Expectabili itaque ordine, flatu secundo, Sandhuich, qui est omnium Anglorum portuum famosissimus, sunt appulsi, ejectisque anchoris, baculis exploratores se dedunt littori, et citissime finitima tellure explorata, ad nota recurrunt navigia, regique edicunt adesse resistentium parata millia. Patrienses enim regi Danisque ferventissime rebellare ardentes, quas sibi ad luctam sufficere credebant, adunaverant phalanges,

ad bellandum, utpote juvenem ferventissimum, huic misceri patiar pugnæ. Nam si victor fuero, regi ipsi triumphabo; si autem cecidero, sive tergum dedero, non Anglis gloria erit adeo; quia rex supererit, qui et prælium restaurabit et fortasse victor meas injurias vindicabit. » Hæc dictum cum sanæ mentis esse videretur omnibus, annuente rege ascendit cum suis e navibus, dirigens aciem contra Anglorum impetum, qui tunc in loco Scorastan dicto fuerat congregatus. Quadraginta denique navium et eo amplius, Danorum exercitus ascenderat, sed adhuc hic numerus medietati hostium minime par fuerat. At dux eorum magis sisus virtute quam multitudine, omnes rumpens morulas, classica insonuit, gradiens in prima fronte, et, mente semper Dei auxilium exorans, quæque obvia metebat mucronis acie. Angli vero in primis fortiores dira cæde Danos obruncarunt, in tantum ut pene victoriam adepti adversarios fugere cogèrent, si non ducis alloquio retenti memoresque virtutis fugam erubescerent. Namque memorabat ille abesse diffugium, in terra scilicet hostes, et a littore longe remotas puppes; ideoque, si non vincerent, quod pariter occumbere deberent. Unde illi animosiores effecti, in prælio illico manifestant quam periculosa sit desperatio. Enimvero de refugio fugæ desperati tanta in hostes debacchati sunt iusania, ut non tantum mortuorum aspiceres corpora cadentia, verum etiam vivorum ictus declinantia. Tandem ergo potiti optata victoria, suorum quæ reperire poterant, tumulabant membra. Ab adversariis quoque diripientes spolia, revertuntur; et ad jacentem regionem invadendam accinguntur. Hoc primum decus Thurchil armis Cnutonis auxit, et magnam partem patriæ pro hoc postmodum promeruit.

At tunc ad dominum regressus, ei et sociis suos indicat eventus, facitque eos spoliis quæ attulit ardentiores ad pugnam, manubis lætus et palmæ successibus. Quo exemplo Eric quidam dux et princeps provinciæ quæ Northwega dicitur, incitatus (nam et is Cnutonis regis intererat officialibus, jamdiu illi subditus, vir armis strenuus, omni honorificentia dignus), accepta licentia, cum suis est egressus, et partem terræ aggressus spolia diripuit, vicus invadendo destruxit, occurrentes sibi hostes domuit, et multos ex eis captivavit, tandemque victoriosus ad socios cum spoliis redit. Quo reverso, rex pacens patriæ, prohibuit ultra eam prædari, sed jussit civitatem Londoniam metropolim terræ obsidione tenui, quia in ea confugerant optimates et pars exercitus et maximum (ut est populosissima) vulgus. Et quia hoc pedites equitesque nequibant

A functo, liber Cnutoni ingressus pateret et utrique populo confecta pace paulisper respirare copia esset. Quod et factum est. Nam cives, suo honorifice sepulto principe, initoque salubri consilio, elegerunt internuntios mittere, et regi placita mandare, videlicet ut dexteram illis daret et civitatem pacifice susciperet. Hoc ubi Cnutoni satis videretur probabile facto, foedus firmatum est, ingressui ejus die constituto. At pars interioris exercitus sprevere statutum civium, latenterque, nocte illa cujus sequenti die ingressus est rex, cum filio defuncti principis egressi sunt civitatem, ut experirentur rursus collecta innumerabili manu si forte a finibus suis valerent arcere ingressum regem. Nec quieverunt, quousque omnes pene Anglos sibi magis adhuc acclives quam Cnutoni conglobarent. Cnuto autem civitatem intravit et in solio regni resedit, sed tamen Londonienses non sibi adhuc esse fideles credit. Unde et navium stipendia illa æstate restaurare fecit, ne, si forte exercitus adversariorum civitatem oppugnaret, ipse ab interioribus hostibus exterioribus traditus interiret. Quod cavens, rursus ad tempus ut prudens cessit et, ascensis ratibus ac civitate relicta, insulam Scepei dictam cum suis petit, ibique hiemans pacifice eventum rei expectavit.

Edmundus itaque (sic enim juvenis qui exercitum collegerat dictus est), recedente Cnutone, cum populo non mediocri, sed innumerabili veniens, civitatem pompatice ingreditur, et mox cum universi sequuntur, obtemperant, et favent, et virum fortem fieri suadent, dicentes quod cum magis quam Danorum principem eligerent. Erat quoque ejus partis comes primus Edricus, consiliis pollens, sed tamen dolositate versipellis, quem sibi ad aurem posuerat Edmundus in omnibus negotiis. Fertur autem ipse juvenis illo tempore domino Cnutoni recedenti singularem pugnam obtulisse, sed rex sapiens dicitur sic respondisse: « Ego tempus luctæ præstolabor congrue, dum non casum suspectus, certus fuero victoriæ. Tu vero, qui aves duellum in hieme, cave ne deficias etiam aptiori tempore. » Sic rex, ut dictum est, in Scepei quod est dictum Latine Insula ovium, ut poterat, hiemavit. Edmundus autem in Londonia, dimisso exercitu, ultimam hiemem duxit.

Recedenti vero brumali tempore, tota Quadragesima rursus militiam adunavit, et mox post Paschales dies regem et Danos a finibus Anglorum deturbare paravit, et veniens cum innumerabili multitudine, eos subito cogitavit invadere. At sermo non latuit Danos, qui nunquibus nosthabitis retunt arida.

rum quasi hians ore, excutiensque alas, instabilisque pedibus et suis devictis quietissimus, totoque corpore demissus. Quod requirens Turchil auctor primi praelii : « Pugnemus, inquit, viriliter socii, nihil enim nobis erit periculi. Hoc denique testatur instabilis corvus præsagentis vexilli. » Quo auditu, equi audientiores effecti, ferratisque induviis indurati, occurrunt Anglis in Æsceneduno loco, quod nos Latini montem fraxinorum possimus interpretari. Ibi que nondum congressione facta, Edric, quem primum comitum Edmundi diximus, hæc suis intulit affamina : « Fugiamus, o socii, vitamque subtrahamus morti imminenti, alioquin occumbemus illico. Danorum enim duritiam nosco. » Et velato vexillo quod dextrâ gestabat, dans tergum hostibus, magnam partem militum bello fraudabat. Et, ut quidam aiunt, hoc non causa egit timoris, sed dolo sitatis, ut postea claruit, quia hoc cum clam Danis promississe, nescio quo pro beneficio, assertio multorum dicit. Tunc Edmundus hoc intuitus et undique angustiat : « O Angli, inquit, aut hodie bellabitis, aut omnes una in deditioem ibitis. Pugnatæ igitur pro libertate et patria, viri cordati. Hi quippe qui fugiunt, utpote formidolosi, si non abirent, essent impedimento exercitui. » Et hæc dicens, in medios ingreditur hostes, circumquaque cædens Danos, nobiles hoc exemplo suos reddens ad bellandum proniores. Commissum est ergo praelium pedestre gravissimum, dum Dani licet pauciores nescii cedere, magis eligerent internectionem quam fugæ periculum. Resistunt itaque viriliter et praelium hora diei nona coeptum ducunt in vesperam, se gladiis haud sponte opposcentes, sed gladiatorum aculeis voluntarius [valentius] alios urgentes Cadunt utriusque partis armati, plus tamen ejus quæ erat numero eminentiori. At ubi jam advesperante noctis adessent tempora, vincit amor victoriæ tenebrarum incommoda, quia neque horrebant tenebras, instante cura majore, neque etiam nocti dignabantur cedere, in hostem tantum dum ardebant prævalere. Et nisi luna clarescens ipsum monstraret hostem, cæderet quisque suum commilitonem, ut inimicum resistentem, nullusque utriusque partis superviveret, nisi quem fuga salvasset. Interea cœperunt Angli fatigari, paulatimque fugam meditari, dum intuentur Danos in hoc conspiratos quatenus aut vincerent aut usque ad unum omnes una perirent. Videbantur enim iis tunc numerosiores et in tam diutina conflictatione fortiores. Fortiores namque eos æstimabant vera suspitione, quia jam stimulis ferri commoiti, casuque suorum turbati, magis videbantur sævire quam bellare. Unde Angli, terga vertentes, hæc et illæ fugitant absque mora semper ante

A At Dani fugientes non longe sunt persecuti, quia incogniti [f., incognitis. Ed. P.] locorum noctis obscuritate sunt retenti. Angli vero loci non inscii, cito a manibus hostium sunt elapsi, eos relinquentes ad spolia, seseque dantes ad inhonesta refugia.

Tunc victores sua læti victoria, transacta jam nocte plus media, pernoctant quod supererat inter mortuorum cadavera. Non autem in nocte spolia dirimunt, sed interim suos requirunt, seseque adunantes ut securiores esse possent, simul omnes uno in loco perstiterunt. Illucescente vero jam mane, suorum agnoscunt multos in praelio cecidisse, quorum cadavera ut poterant tumulavere. Ab adversariorum quoque membris abradunt spolia, bestiis et avibus eorum relinquentes morticina, et ad naves redeunt, Londoniamque repetentes, saniora sibi quærunt consilia. Similiter et Angli suo cum principe sibi consulunt et super hoc negotii Dei auxilium quærunt, ut qui totiens armis sunt devicti, saltem aliquo consilio valerent remanere suffulti. Jam etiam Edricus, qui antea a bello recessit profugus, ad dominum suum et ad socios rediit et susceptus est, quia vir boni consilii fuit. Is surgens in medio agmine, omnes tali alloecutus est sermone : « Licet omnibus pene vobis sim invisus, quia bello cessi, tamen si vestris sederet animis dictis parere mei consilii, victoriosiores effici meo consultu possetis, quam si totius terræ his viris resisteretis armis. Satis enim Danorum victorias expertus, frustra non reniti omnino scio, et ob hoc me subtraxi a praelio, ut vobis postmodum prodessem consilio, non ut vos æstimatis, percussus timore aliquo. Dum enim scirem necesse esse me fugere, quid satius fuit, aut vulneratum, aut sanum recedere ? Est procul dubio certa victoria interdum ab fortiori hoste elabi fuga, cui nequit resisti per arma. Omnes enim qui adsumus, proh dolor ! fugimus. Sed ne hic casus vobis eveniat ulterius, dextras Danis demus, ut, ipsos foederatos habentes, fugam periculumque bellorum sic saltem declinemus. Attamen hoc aliter nequit fieri, nisi divisione regni nostri. Et melius esse judico, ut medietatem regni rex noster cum pace habeat, quam totum pariter invitus amittat. » Placuit sermo optimatibus, et, licet invitus, hoc tamen annuit Edmundus ; electisque internuntiis, præmittit ad naves Cnutonis, qui dextras Danis dent et accipiant ab eis. Quos ubi primum Dani venientes intuentur, exploratores eos esse suspicantur, sed postquam propius eos vident accedere, accersitis eis quidnam quæsierunt orsi sunt rogare. Discentes vero ab eis pro conficienda pace eos venire, lætantes eos sistunt conspectibus regis. Erant enim obnixè optantes

sit noster Edmundus in finibus meridianæ plagæ. Hujus rei gratia ad te sumus legati, tu vero bene faciens placito consenti. Alioquin, licet sinus semel et iterum a vobis bello deturbati, adhuc tamen majori violentia roborabimur vobiscum bellaturi. » Quibus rex non temere respondit; sed, ipsis amotis, consilium a suis quæsit, et sic eis postmodum pacifice consensit. Audierat enim a suis quod multi suorum defecissent, nec erat qui locum orientium suppleret, cum longe remoti a propria patria essent; Anglorum quoque quanquam per plurimi interficerentur, numerus eorum non adeo minuebatur, quia in propriis positus semper qui morientis locum restauraret inveniebatur. Revocatis itaque internuntiis: « Vestris, inquit rex, o juvenes, legationibus consentio, et, uti dixistis, media mihi libere erit regio. Sed tamen vectigal etiam suæ partis vester rex, quicumque ille fuerit, exercitui dabit meo. Hoc enim illi debeo, ideoque aliter pactum non laudo. »

Fœdere itaque firmato, obsides dantur ab utraque parte, et sic exercitus solutus bellorum importunitate, optata lætus potitur pace. Verumtamen Deus memor suæ antiquæ doctrinæ, scilicet omne regum in seipsum divisum diu permanere non posse, non longo post tempore Edmundum eduxit e corpore, Anglorum misertus imperii, ne forte si uterque superviveret, neuter regnaret secure et regnum diatim adnihilaretur renovata contentione. Defunctus autem regius juvenis regio tumulatur sepulcro, despectus diu multumque a patriensi populo, cui Deus omne gaudium tribuat in cœlesti solio. Cujus rei gratia eum Deus jusserit obire, mox deinde patuit, quia universa regio illico Cnutonem sibi regem elegit, et cui ante omni conamine restitit, tum sponte sua se illi et omnia sua subdidit.

Ergo miseratione divina monarchiam regni Cnuto vir strenuus suscepit, et nobiliter duces et comites suos disposuit, et sine tenus deinceps regnum Anglorum pacifice tenuit. Erat autem adhuc primæva ætate florens, sed tamen indicibili prudentia pollens. Unde contigit ut eos quos antea Edmundo sine dolo fideliter militare audierat, diligeret, et eos quos subdolos scierat atque tempore belli in utraque parte fraudulenta tergiversatione pendentes odio haberet; adeo ut multos principum quadam die occidere pro hujusmodi dolo juberet. Inter quos Edricus qui a bello fugerat, cum præmia pro hoc ipso a rege postularet, ac si hoc pro ejus victoria fecisset; rex subtristis: « Qui dominum, inquit, tuum decepisti fraude, mihi ne poteris fidelis esse? Rependam tibi condigna præmia, sed ea ne deinceps tibi placeat fallacia. » Et Erico duce suo vocato. « Huic, ait,

inquirere, ut inventam hanc legaliter acquireret et adeptam imperii sui consortem faceret. Igitur per regna et per urbes discurritur et regalis sponsa perquiritur, sed longe lateque quæsita, vix tandem digna reperitur. Inventa est vero hæc imperialis sponsa in confinitate Galliæ et præcipue in Northmannensi regione, stirpe et opibus ditissima, sed tamen pulcritudinis et prudentiæ delectamine omnium ejus temporum mulierum præstantissima, utpote regina famosa. Propter hujuscemodi insignia multum appetebatur a rege et pro hoc præcipue quod erat oriunda ex victrici gente, quæ sibi partem Galliæ vindicaverat, invitis Francigenis et eorum principe. Quid multis immoror? mittuntur proci ad dominam, mittuntur dona regalia, mittuntur etiam verba precatoria. Sed abnegat illa se unquam Cnutonis sponsam fieri, nisi illi jurejurando affirmaret quod nunquam alterius conjugis filium post se regnare faceret, nisi ejus, si forte illi Deus ex eo filium dedisset. Dicebatur enim ab alia quadam rex filios habuisse. Unde illa suis prudenter providens, scivit ipsis sagaci animo profutura præordinare. Placuit ergo regi verbum virginis, et jurejurando facto, virgini placuit voluntas regis. Et sic, Deo gratias, domina Emma mulierum nobilissima fit conjux regis fortissimi Cnutonis. Lætatur Gallia, lætatur etiam Anglorum patria, dum tantum decus transvehitur per æquora. Lætatur, inquam, Gallia, tantam tanto regi dignam se enixam. Anglorum vero lætatur patria, talem se recepisse in oppida. O res millenis millies parata votis, vixque tandem effecta, auspicante gratia Salvatoris! Hoc erat quod utrobique vehementer jamdudum desideraverat exercitus, scilicet ut tanta tanto digna etiam digno maritali convinculata jugo, bellicos edaret motus. Quid enim majus ac desiderabilius esse posset in votis, quam damnosos ingratosque labores belli placida finire tranquillitate pacis, cum pares paribus vi corporis virtuteque animi concurrerent? cumque nunc hæc, nunc vero illi, alternante casu belli, non sine magno detrimento sui, vincerent?

Verum, ubi divina dispensatione, multisque alterutrum diu habitis internuntiis, maritali se tandem copula placuit confederari, difficile creditu est quanta repente in utrisque alteri de altero exorta sit magnitudo gaudii. Gaudebat enim rex nobilissimis insperato se usum thalamis; hæc autem hinc præstantissima virtute conjugis, hinc etiam spe gratulabunda accendebatur futuræ prolis. Inæstimabiliter quoque uterque gaudebat exercitus, opes suas communibus sperans augendas viribus, ut rei postmodum probavit exitus. Quamplures enim populi do-

nirum. Quoniam illic divina aspirat gratia, ubi A
justitiæ probitatisque æqua libratur trutina.

Sed quid multis immoror? gaudium magnum in
conjugatione tantorum dixi fuisse, multo autem am-
plius dico, suscepta masculæ prolis opportunitate.
Non multo post siquidem, Salvatoris annuente gra-
tia, filium peperit nobilissima reginâ. Cujus cum
uterque parens intima, atque ut ita dicam, singulari
gauderet dilectione, alios vero liberales filios edu-
candos direxerunt Northmanniæ, istum hic reti-
nentes, sibi utpote futurum hæredem regni. Itaque
dilectissimum pignus, uti mos est catholicis, sacro
abluunt fonte baptismatis, imponuntque ei vocabu-
lum quodammôdo obtinens indicium futuræ virtutis.
Vocatur siquidem Hardecnuto, nomen patris refe-
rens cum additamento. Cujus si etymologia teuto-
nice perquiratur, profecto quis quantusve fuerit di-
gnoscitur. Harde quidem, *velox* vel *fortis*, quod
utrumque, multoque majus his, in eo uno cognosci
potuit, quippe qui omnes sui temporis viros omnium
virtutum præstantia anteivit. Omnes igitur ejus vir-
tutes enumerare nequeo. Quapropter, ne longius a
proposito exorbitem, supra repetam, historiæque se-
quar ordinem.

Adulto denique puero, de quo sermo agitur, pa-
ter adhuc in omni felicitate degens, omne regnum
suxæ ditioni subjectum sacramento devinxit, eum-
que postmodum ad obtinendam monarchiam regni
Danorum cum delectis militibus misit. Cum autem
rex Cnuto solum imprimis Danorum obtineret regi-
men quinque regnorum, scilicet Danomarchiæ,
Angliæ, Britanniæ, Scotiæ, Northwegæ, vindicato do-
minio, imperator existit. Amicus vero et familiaris
factus est viris ecclesiasticis, adeo ut episcopis vi-
deretur coepiscopus pro exhibitione totius religio-
nis, monachis quoque non secularis, sed cœnobialis
pro continentia humillimæ devotionis. Defensabat
sedulo pupillos et viduas, sustentabat orphanos et
advenas, leges oppressit iniquas, earumque sequa-
ces; justitiam et æquitatem extulit et coluit, eccle-
siæ extruxit et honoravit, sacerdotes et clerum di-
gnitatibus ampliavit, pærem et unanimitatem omni-
bus suis indixit; ut de eo illud Maronicum dici pos-
set, nisi extra catholicam fidem hoc fuisset.

Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane :

Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.

Deo omnibus modis placita studuit, ideoque quid-
quid boni agendum esse didicerat non negligentia
sed operationi committebat. Quæ enim ecclesia ad-
huc ejus non lætatur bonis? Sed ut sileam quæ in
suo regno positis egerit, hujus animam quotidie be-
nedicit Italia, bonis perf. ui depõscit Gallia, et magis
omnibus hæc in cælo cum Christo gaudere orat

locis fecerit sileo. Verumtamen ut credibilia stant
quæ assero, quid in una urbe sancti Audomari fece-
rit dicam pro exemplo, quod etiam oculis meis me
vidisse recorder.

Ingressus monasteria et susceptus cum magna
honorificentia, humiliter incedebat et mira cum re-
verentia in terram defluxus lumina et ubertim fun-
dens lacrymarum, ut ita dicam, flumina, tota inten-
tione sanctorum expetiit suffragia. At ubi ad hoc
perventum est ut oblationibus regiis sacra vellet
cumulare altaria; ohe! quoties primum pavimento
lacrymosa infixit oscula! quotiens illud pectus ve-
nerabile propria puniebant verbera! qualia dabat
suspiria! quoties precabatur ut sibi non indigna-
retur superna clementia! Tandem a suis ei immi-
nenti [immerenti] sua porrigebatur oblatio non me-
diocris, nec quæ aliquo clauderetur in marsupio,
sed ingens allata est palleali extento in gremio, quam
ipse rex suis manibus altari imposuit, largitor hila-
ris monitu apostolico. Altari autem cur dico? cum
vidisse me meminerim eum omnes angulos mona-
steriorum circuisse, nullumque altare, licet exi-
guum, præteriisse, cui non munera daret et dulcia
oscula infigeret. Deinde adsunt pauperes, mune-
rantur etiam ipsi protinus singulatim omnes. Hæc
et alia his mirificentiora a domino Cnutone gesta
vidi ego vester vernula, sancte Audomare, sancte
Bertine, cum fierent vestris in cœnobiis. Pro quibus
bonis tantum regem impetrate vivere in cœlestibus
habitaculis, ut vestri famuli canonici et monachi sint
orantes orationibus quotidianis.

Discant igitur reges et principes hujus domini imi-
tari actiones, qui, ut valeret scandere sublimia, sese
humiliavit in infima, et ut posset adipisci cœlestia,
hilariter largitus est terrestria. Non enim fuerat
oblitus propriæ conditionis, quod moriturus erat in
mundo et relicturus quæque possunt concupisci
in sæculo. Et ob has divitias quas secum nequivit
moriens auferre, vivens Deo et sanctis ejus locis par-
titus est honorifice; ne forte si avaritiæ studeret,
omnibus invisus viveret, nullusque esset qui ejus
animæ aliquid boni oraret, et alius ei succederet, qui
in ejus regno largius viveret et de ejus parcitate in-
dignaretur. Verum hoc ne fieret satis cavet, et suis
D posteris bonum exemplum largitatis totiusque boni-
tatis reliquit, quod et ipsi adhuc, Deo gratias, ser-
vant optime, pollentes in regni moderamine et in
virtutum decore.

Tantus itaque rex postquam Roma est reversus et
in proprio aliquantisper demoratus, omnibus bene
dispositis transit ad Dominum, coronandus in parte
dextera ab ipso Domino auctore omnium. Turbabantur
itaque ejus obitu omnes qui audierant. maximeque

tetur in cœli palatio. Isti flebant hoc quod perfide-
rant, illi gratulentur de ejus anima quam suscipiant.
Isti sepelierunt corpus exanime, illi spiritum dedu-
cant in sublime lætandum in æterna requie. Pro
ejus transitu soli flebant terreni, sed pro ejus spiritu
interveniant cum terrenis etiam cives cœlici. Ut ejus
gloria crescat quotidie, oremus Deum intente. Et
quia hoc promeruit sua bonitate, quotidie clame-
memus : Anima Cnutonis requiescat in pace, amen.

Mortuo Cnutone rege, honorificeque sepulto in
monasterio in honore sancti Petri constructo, do-
mina regina Emma sola remansit in regno, dolens
de domini sui morte amara, et sollicita pro filiorum
absentia. Namque unus eorum, Hardecnuto scilicet,
quem pater regem Danorum constituit, suo mora-
batur in regno, duo vero alii in Northmanniæ fini-
bus ad nutriendum traditi, cum propinquo suo
degebant Roberto. Unde factum est ut quidam
Anglorum, pietatem regis sui jam defuncti obliti,
mallent regnum suum dedecorare quam ornare,
relinquentes nobiles filios insignis reginæ Emmæ, et
eligentes sibi in regem quemdam Haraldum, qui
esse filium falsa æstimatione asseritur cujusdam
ejusdem regis Cnutonis concubinæ. Plurimorum
vero assertio eundem Haraldum perhibet furtim
fuisse subreptum parturienti ancillæ, impositum
autem cameræ languentis concubinæ. Quod veracius
credi potest. Qui electus, metuensque futuri, ad-
vocat mox archiepiscopum Ælnotum, virum omni
virtute et sapientia præditum, imperatque et orat se
benedici in regem, sibi que tradi cum corona regale
sux custodiæ commissum sceptrum et se duci ab
eodem, quia ab alio non fas fuerat, in sublime regni
solium. Abnegat archiepiscopus, sub jurejurando
asserens se neminem alium in regem (filiis Emmæ
reginæ viventibus) laudare vel benedicere. « Hos meæ
fidei Cnuto commisit; his fidem debeo, et his fide-
litatem servabo. Sceptrum et coronam sacro altari
impono, et hoc tibi nec denego, nec trado; sed epi-
scopis omnibus, ne quis eorum ea tollat tibi ve-
tradat, teve benedicat, apostolica auctoritate inter-
dico. Tu vero, si præsumis, quod Deo mensæque
ejus commisi invadito. » Quid miser ageret, quo
se verteret, ignorabat. Intendebat minas, et nihil
profecit. Expendebat munera, et nil lucratus doluit;
quoniam vir apostolicus nec valebat minis dejici,
nec muneribus flecti. Tandem desperatus abscessit,
et episcopalem benedictionem adeo sprexit, ut non
solum ipsam odiret benedictionem, verum etiam
universam fugeret Christianitatis religionem. Nam-
que dum alii ecclesiam christiano more missam
audire subintrarent, ipse aut saltus canibus ad ve-
nandum cinxit, aut quibuslibet aliis vilissimis rebus

A quotidie exorabat. At ille clam, quia nondum palam
audebat, reginæ insidias moliebatur, sed ut illi
noceret a nemine permittebatur. Unde ille cum suis
iniquo excogitato consilio, natos dominæ suæ vo-
lebat interficere, ut sic securus deinceps in peccatis
vivens posset regnare. Verumtamen nullum in hoc
omnimodis effectum acciperet, nisi, fraudulentorum
dolo adjutus, hoc quod narrabimus adinveniret.
Namque dolo reperto, fecit epistolam in persona
reginæ ad filios ejusdem, qui in Northmannia mor-
abantur, componere, cujus etiam exemplar non
piget nobis subnectere.

*Emma tantum nomine regina filiis Edwardo et
Alfrido materna impertit salutamina. Dum domini
nostri regis obitum separatim plangimus, filii charis-
simi, dumque diatim magis magisque regno hæredi-
tatis vestrae privamini, miror quid captetis consilii,
dum sciatis intermissionis vestrae dilatione, in vasoris
vestri imperii feri cotidie soliditatem. Is enim in-
cessanter vicis et urbes circuit, et sibi amicos præ-
cipue muneribus, minis et precibus facit. Sed unum
e vobis super se nullent regnare quam istius qui non
eis imperat, teneri dilione. Unde, rogo, unus ve-
strum ad me velociter et private veniat, ut salubre a
me consilium accipiat, et sciat quo pacto hoc nego-
tium quod volo fieri debeat. Per præsentem quoque
internuntium quid super his facturi estis remandate.
Valete, cordis mei viscera.*

Hac fraude jussu Haraldii tyranni composita, regi-
is adolescentulis est directa per pellaces cursores,
eis que ex parte matris ignaræ oblata et honorifice
ab eis, ut munus genitricis suscepta. Legunt dolos
ejus nescii, et, proh dolor! nimis falsitati creduli,
inconsulte remandant genitrici unum eorum ad
eam esse venturum, constituuntque ei diem et
tempus et locum. Regressi itaque legatarii inti-
mant Dei inimicis quæ sibi responsa reddita sint
a juvenibus nobilissimis. Hinc illi præstolabantur
ejus adventum, et quid de eo facerent ad suum in-
venerunt detrimentum. Statuto igitur die, Alfridus
minor natu, laudante fratre, elegit sibi commilitones,
et, arripiens iter, Flandriæ venit in fines. Quo pau-
lulum cum marchione Balduino moratus, et ab eo
rogatus ut aliquam partem suæ militiæ secum duc-
ceret propter insidias hostium. Sed tantum Bono-
niensium paucos assumpsit, et ascensis puppibus
more transfretavit. At ubi littori venit contiguus,
mox ab adversariis est agnitus. Qui occurrentes
volebant eum aggredi, sed statim ille agnoscens
jussit naves a littore illo repelli. Alia autem ascen-
dens in statione, matrem parabat adire, æstimans
se omnem insidiarum pestem evasisse. Verum ubi
jam erat proximus, illi comes Godvinus est obvius

stere. Et largitus est eis abundanter cibaria et pocula et ipse ad sua recessit hospitia, mane rediturus, ut domino suo serviret cum debita honorificentia. Sed postquam manducaverant et biberant, et lectos, utpote fessi, libenter ascenderant; ecce complices Haraldī infandissimi tyranni adsunt et singula hospitia invadunt, arma innocentum virorum furtivi tollunt, et eos manicis ferreis et compedibus arctant, et ut crucientur in crastinum servant. Mane autem facto adducuntur insontes in medio et non auditi damnantur scelerose. Nam, omnium exarmatis vinctisque post tergum manibus, atrocissimis traditi sunt carnificibus, quibus etiam jussum est ut nemini parcerent, nisi quem sors decima offerret. Tunc tortores vinctos ordinatim sedere fecerunt et satis supraque eis insultantes, illius interfectoris Thebææ legionis exemplo usi sunt, qui decimavit primum innocentes multo his mitius. Ille enim rex paganissimus, Christianorum novem pepercit, occiso decimo. Ille licet paganus Christianos trucidaret, patulo tamen in campo eos nexibus non irretitos decollari jussit, ut gloriosos milites. At isti licet nomine Christiani, actu tamen paganissimi, lanceolarum suarum ictus non merentes heroas catenatos maclabant ut sues. Unde hujusmodi tortores canibus deteriores dignè omnia dicunt sæcula, qui non militiæ violentia, sed fraudium suarum insidiis tot militum honesta damnaverunt corpora. Quosdam, et dictum est, perimebant, quosdam vero suæ servituti mancipabant. Alios circa cupidine capti vendebant, nonnullos autem arctatos vinculis majori irrisioni reservabant. Sed divina miseratio non defuit innocentibus in tanto discrimine consistentibus, quia multos ipsi vidimus, quos ex illa derisione eripuit cœlitus, sine adminiculo hominis ruptis manicarum compedumque obicibus.

Ergo quia militum agones succinctim transcurrimus, superest ut et eorum principis, gloriosi scilicet Alfridi martyrium narrando seriem locutionis abbreviemus; ne forte, si singulatim omnia quæ ei acta sunt perstringere voverimus, multis ubique præcipue dominæ reginæ dolorem multiplicemus. Qua in re, rogo te, domina, ne requiras amplius quam hoc quod tibi parcendo breviter dicturi sumus. Possent enim multa dici, si non tuo parceremus dolori. Est quippe nullus dolor major matri quam videre vel audire mortem dilectissimi filii. Captus est igitur regius juvenis clam suo in hospitio eductusque in insula Heli dicta; a milite primum irrisus est iniquissimo; deinde contemptibiliores eliguntur,

A Mihi ipsi scribenti tremit calamus, dum horreo quæ juvenis passus est beatissimus. Evadam ergo brevius tantæ calamitatis miseriam, finemque hujus martyrii sine tenus perstringam. Namque est ab impiis tentus, effossis etiam luminibus impiissime est occisus. Qua nece perfecta, relinquunt corpus examine quod fideles Christi monachi scilicet ejusdem insulæ Heli rapientes, sepelierunt honorifice. In loco autem sepulcri ejus multa fiunt miracula, ut quidam aiunt, qui etiam se hæc vidisse sæpissime dicunt. Et merito: innocenter enim fuit martyrisatus, ideoque dignum est ut per eum innocentium exerceatur virtus. Gaudeat igitur Emma regina de tanto intercessore, quia quem in terris habuit filium, nunc habet in cœlis patronum.

B At regina, tanti sceleris novitate perculsa, quid facto opus sit mente considerat tacita. Animus igitur ejus diversus huc illucque rapitur et se amplius tantæ perfidiæ credere cunctatur; quippe quæ perempti filii inconsolabiliter confundebatur mœrore, verum multo amplius ex ejusdem consolabatur certa requie. Hinc duplici, ut diximus, angebatur causa, necis videlicet filii miserabili mœstitia, tum vero reliquæ suæ vitæ dignitatisque dissidentia. Sed fortassis hic mihi quilibet clamabit, quem livor hujusce dominæ lividum onerosumque reddit: Cur eadem nece mori refutabat, quæ sub hæc proditione necatum filium æterna requie frui nullatenus dubitabat? Ad quod destruendum, tali responsione censeo utendum: Quoniam si persecutor Christianæ religionis fideique adesset, non vitæ discrimen subire fugeret. Cæterum, nefarium et execrabile cunctis orthodoxis videretur si, ambitione terreni imperii, talis famæ matrona vita privaretur; neque profecto emori, fortunis tantæ dominæ honestus exitus haberetur (1). Hæc et his similia ante oculos ponens, et illud authenticum Dominicæ exhortationis præceptum suis fortunis conducibile censens, quo videlicet electis insinuat, *Quoniam si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam*; pro suo casu spes satis honestas reliquæ dignitatis conservandæ exsequitur, et tandem gratia superui respectus consilio solerti utitur. Exteras nationes petere sibi utile credit, quod sagaci ratione sine tenus perducit. Tamen quas petit non externas sibi experta est fore, quis [quibus] immorans haud secus ac suis colitur decentissime. Igitur pro re atque tempore, quam plurimos potest sibi fidos optimates congregat, his præsentibus secreta cordis sui enucleat. A quibus etiam inito dominæ probato consilio, commeatus classium eorum apparatus exsilio. Itaque prosperis usi flatibus transfretant, et cuidam stationi haud

conjuge Athala, quæ interpretatur *nobilissima*, A Francorum regis Roberti et reginæ Constantiæ filia honorifice, uti se dignum erat, recipitur. A quibus etiam in prædicto oppido domus regali sumptui apta eidem reginæ tribuitur, cæterum obsonium benigne offertur. Quæ partim illa cum gratiarum actione suscipit, partimque sese non indigere quodammodo ostendit.

In tanta igitur posita securitate, legatos suo filio mittit Edwardo postulatum ne versus se pigritaretur venire. Quibus ille obaudiens equum conscendit, et ad matrem usque pervenit. Sed ubi eis copia data est mutuo loquendi, filius se matris fortunas edocet miserari, sed nullomodo posse auxiliari, cum Anglici optimates nullum ei fecerint jusjurandum; quæ res indicabat a fratre auxilium expetendum. His ita gestis, Edwardus Northmanniam revelitur, et mens reginæ quid sibi foret agendum, etiam nunc cunctatur. Post cujus reditum, nuntios Hardecnutoni filio suo legat, qui tunc temporis regimen Danorum obtinebat, per quos sui doloris novitatem aperit et ut ad se venire quantocius maturet petit. Cujus aures ut tanti scelus horror incussit, primo omnium mens ejus intolerabili obtusa dolore in consulendo fatiscit. Ardebat enim animo, fratris injurias ultum ire, imo etiam matris legationi parere. Hinc utrique rei prævidens, quam maximas potest navium militumque [copias, Ed. P.] parat, quorum ampliorem numerum quodam maris in anfraetu collocat, qui si intereundum sibi copia pugnandi, seu etiam necessitas repugnandi accideret, præsidio adventaret. Cæterum, non amplius decem navibus se comitantibus ad matrem proficiscitur, quæ non minima doloris anxietate fatigabatur. Dum igitur prospero cursui intenti non modo certatim spumas salis ære ruebant (2), verum etiam suppara velorum secundis flatibus attollebant, ut maris facies non unquam certa, sed semper mobilitate flatuum dubitanda Jabetur et infida, repente fœda tempestas vento:um nubiumque a tergo glomeratur, et ponti superficies jam supervenientibus austris turbatur. Itaque quod in tam atroci negotio solet fieri, anchoræ de proris jactæ arenis affiguntur fundi. Quæ res tametsi tum illis fuerit importuna, tamen non absque Dei nutu cuncta disponentis esse creditur acta, ut postmodum rei prolati eventus, membris omnium placidæ quieti somni cedentibus. Nam postera nocte, eodem Hardecnutone in stratu quiescente, divinitus quædam ostenditur visio, quæ eum confortans et consolans, forti jubet esse animo. Hortatur præterea ne ab incæpto desisteret. quia paucorum dierum

niq̄ue maris ira pacata, omnique tempestate sedata, prosperis flatibus sinus pandit velorum; sicque accendo usus cursu, ad Brugensem sese applicuit portum. Hic anchoris rudibusque navibus affixis, et nautis qui eas servarent expeditis, recta se via cum delectis ad hospitium dirigit matris. Qualis ergo mœror, qualisque lætitia in ejus adventu fuerit exorta, nulla tibi unquam explicabit pagina. Dolor haud modicus habebatur, dum in vultu ejus faciem perempti fratris mater quadam imaginatione contemplaretur. Item gaudio magno gaudebat, dum superstitem salvum adesse sibi videbat. Unde viscera divinæ misericordiæ se sciebat respicere, cum nondum tali frustraretur solamine. Nec longo post filio cum matre morante et memoratæ visionis promissa B expectante, nuntii læta ferentes nuntia adventant, qui videlicet Haraldum mortuum nuntiant; qui etiam referunt Anglicos ei principes nolle adversari, sed multimodis jubilationibus sibi conlætari. Unde regnum hæreditario jure sibi debitum non dedignetur repetere et suæ dignitati, eorumque salutem juxta in medium consulere.

His Hardecnutone materque animati repetere statuunt oras aviti regni. Cujus rei fama ut populares impulit aures, mox cuncta dolore et luctu compleri cernebat. Dolebant enim divites ejus recessione, cujus semper amabili fruebantur colloctione. Dolebant pauperes ejus recessione, cujus diutinis largitionibus ab egestatis defensabantur onere. Dolebant viduæ cum orphanis quos illa extractos sacro fonte C baptismatis non modicis ditaverat. Quibus igitur hanc laudibus efferam nescio, quæ ibidem nunquam absuit renascentibus in Christo. Hic ejus fides patet laudanda, hic bonitas omnimodis celebranda. Quod si pro singulis ejus benefactis parem disserere, prius me tempus quam rem credo deserere. Unde ad scripserim nostræ locutionis prospero redire.

Dum reginæ filiiq̄ue ejus reditus apparatur, omne littus planctu gemituque confunditur, omnes dextræ cœlo attollebantur infensæ. Flebant igitur a se discedere ipsam, quam toto exsillii tempore ut civem videre suam. Nulli divitum gravis hospita, nulli pauperum in quolibet onerosa. Omnes igitur natale solum mutare putares, cunctas secum exteras petere velle diceres regiones. Sic toto plangebatur D littore, sic ab omni plorabatur populo astante. Licet ei quodammodo congauderent pristinum gradum repetere dignitatis, non tamen eam matronæ siccis dimittere poterant oculis. Tandem vincit amor patriæ, et, omnibus viritum osculatis et flebili eis dicto vale. cum filio suisque altum retit mare. non

etis incolis ejusdem terræ gloriosissime recipitur, A mater amboque filii regni paratis commodis nulla sicque divini muneris gratia regnum sibi debitum lite intercedente utuntur. Hic fides habetur regni redditur. His ita peractis et omnibus suis in pacis sociis, hic inviolabile viget fœdus materni fraternique tranquillitate compositis, fraterno correptus amoris. Hæc illis omnia præstitit, qui unanimes amore nuntios mittit ad Edwardum, rogans ut in domo habitare facit Jesus Christus, Dominus veniens, secum obtineret regnum. Qui fratris omnium; cui in Trinitate manenti immarcescibile jussioni obediens Anglicas partes advehitur, et floret imperium, Amen.

EX CHRONICIS TH. RUBBURNI, DE EMMA REGINA.

Duxit Etelredus hanc et postea Cnutus.

Edwardum sanctum parit hæc et Hardecnutum.

Quattuor hos reges hæc vidit scepra gerentes.

Anglorum regum fuit hæc sic mater et uxor.

EMMÆ REGINÆ

EPISTOLA AD FILIOS SUOS EDWARDUM ET ALFRIDUM.

(Vide supra col. 1392.)

ANNO DOMINI MXLV.

POPPO

TREVIRENSIS ARCHIEPISCOPUS.

NOTITIA HISTORICA.

(Gallia Christiana, nov. edit., XIII, 406.)

Leopoldi marchionis Austriæ ex Richarda nobilissima muliere filius, Poppo, et Ernesti II Sueviæ ducis cujus tutelam gessit patruus, litterarum virtutumque studiis apprime excultus Bambergensis Ecclesiæ præpositus in locum Megingaudi ab Henrico II imperatore sufficitur, vesaniam compressurus Adalberonis, qui tamen Popponi cessit. Hic autem sub finem anni 1016 ab imperatore Trevirim adductus, communibus votis atque suffragiis cleri et populi in antistitem postulatus, ab Erchenbardo Moguntiacensi archiepiscopo, quem imperator ea causa Trevirim advocarat, ingenti cum totius populi lætitia consecratus est, anno 1017 Kalendis Januarii. Inter episcopos qui Popponis sacræ unctioni interfuere numeratur Theodoricus Metensis, qui metropolitani consecrationem sibi competere incassum iteravit. Vix renuntiatus fuerat pontifex Poppo cum immunitates et privilegia Ecclesiæ suæ imperiali munimine foveri curavit. Nec multo post consecrationem, Romam adiens, usum pallii a Benedicto VIII consecutus est bulla 8 Aprilis ejusdem anni. Suam in diocesim reversus. variis eam prædonum nonulationibus remedia conquirere, et viros bellicæ gloriæ laudibus imprimis florentes beneficiis sibi feudisque jungere, quibus pacandæ provinciæ tutandæque munus traderet. Horum igitur sedulitate atque impigris usus armis, prædones ubique castelli, quæ securitatis ipsi causa insederant, ejicere, et cæteros novarum rerum cupidos in fide atque officio continere. Porro cum unus Adelbertus imperata facere solus detrectat, atque, ex castello S. Cruci olim dicato, quod in vicino urbis colle ad meridiem situm, episcopi curiam, servitia atque comæatum omnem crebris excursionibus habet infesta, ad extremum Sikonis, hominis manu consilioque præstantis, solertia, contumacis inimici spiritus repressit, atque hac ferme arte debellavit. Siko, qui ad id operam consiliumque Popponi detulerat, idoneo tempore ad castri fores solus ex urbe profectus, ab Adelberto tyranno sitis ergo explendæ, pro amicitiae veteris usu, potum sibi postulat, quem cum ille non gravate per ministrum offert, ubi quantum satis hausit, nuntiarum domino jubet gratias ei permagnas haberi, futurumque probe diem. hoc ut restinctæ sitis be-